

Соколовська І. М.,

науковий співробітник лабораторії товарознавчих досліджень
Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз
Міністерства юстиції України

Кунділовська Т. А.,

кандидат технічних наук, доцент,
завідувачка кафедри експертизи товарів та послуг
Одеського національного економічного університету

ОСНОВНІ ВИМОГИ ЩОДО ЯКОСТІ ТЕКСТИЛЬНИХ ТОВАРІВ

Легка промисловість є однією з провідних галузей народного господарства в Україні, що включає підприємства текстильної підгалузі. До текстильної продукції відносять текстильні волокна, пряжу, нитки, трикотажні волокна, полотна, комплексні текстильні матеріали та основу для нанесення покриття (штучні та синтетичні шкіри, вироби будівельного призначення).

Як сировину для текстилю найширше використовують такі текстильні волокна: бавовна; шовк (натуральний, сирець та ін.); вовна; льон; джут; інше.

Незважаючи на зменшення частки природних текстильних волокон у загальному обсязі виробництва у світі, текстильне виробництво в Україні із 1990-х років характеризується спадом і погіршенням показників серед галузей промисловості. На негативну динаміку вплинули неконтрольований притік дешевого імпортного текстилю; розрив виробничих зв'язків з традиційними постачальниками сировини; несприятливе фінансове становище підприємств, що не дозволяє закупувати необхідну сировину, виплачувати заробітну плату, оновлювати обладнання; низька виробнича спроможність підприємств через амортизацію основних фондів; маркетингова стратегія, попит.

Співвідношення експорту – імпорту в Україні (за складовими тенденціями розвитку ринку текстилю, одягу і взуття) аналогічні США, Великобританії, Франції, де власне виробництво цих товарів у 2,5–3,5 рази менше, ніж їх внутрішнє споживання, а основна частка ринку заповнює імпорт зі Сходу. Більшість українців текстиль купує на речових ринках, де наявний задовільний асортимент, доступніші ціни і покупця менше цікавить походження і виробник товару, більше – добротність і ціна.

Необхідний рівень конкурентоспроможності текстильних товарів досягається за рахунок їх високої якості й економічності. Ці властивості закладаються як на етапі проєктування, так і при виробництві текстильної продукції. Однак рівень наповнення сучасного ринку тканинами, різноманітними за якістю, ціною і властивостями, диктує нові підходи до їх проєктування, які повинні ґрунтуватися на комплексних дослідженнях споживчого попиту, технології та моди.

При визначенні конкурентоспроможності текстильних матеріалів суттєву роль грає експертне оцінювання їх якості, яке повинно постійно вдосконалюватися в залежності від зростання потреб споживача. Часто споживачі пов'язують із поняттям «якість» щось дороге, особливо добре, високосортне. Згідно зі словниками або довідниками, поняття «якість» є, власне, ніщо інше як «стан», «доброякісність», які визначаються властивостями продукції. Властивості продукту й вимоги споживачів до товару є вирішальними для встановлення його рівня якості. Існують різноманітні визначення поняття «якість». Одне з них зафіксовано в ДСТУ 2925–94: «Якість продукції – це сукупність характеристик продукції (процесу, послуги), які стосуються її здатності задовольняти встановлені і передбачені потреби» [1]. Відповідно до цього нормативного документу «показник якості продукції – це кількісна характеристика однієї чи декількох властивостей продукції, що характеризують її якість, яку розглядають відповідно до визначених умов її створення та експлуатації або споживання». У цьому ж нормативному документі дано визначення показника якості виготовлення (експлуатації) продукції – це кількісна характеристика

властивостей, які складають якість процесу виготовлення (експлуатації) продукції і результатів цього процесу.

У цей час у всьому світі вимоги, що ставляться з боку споживачів до якості продукції, стають дедалі жорсткішими. Відповідно до ДСТУ ISO 9000–2001, якість (quality) – це ступінь, до якого сукупність власних характеристик задовольняє вимоги [2]. Термін «якість» можна вживати з такими прикметниками, як: погана, добра або відмінна. Під якістю продукції найчастіше розуміють сукупність її властивостей, які зумовлюють рівень придатності задовольняти певні потреби споживачів.

З огляду на те, що специфіка виробництва непродовольчих товарів пов'язана з високим ступенем залежності якості готових товарів від якості сировини, цей чинник віднесено до основних, які впливають на комплексний показник якості. Товари текстильного виробництва, що за класифікацією належать до групи непродовольчих споживчих товарів, мають доволі широкий спектр споживання. За призначенням їх поділяють на сировину (різні за природою волокна та нитки), матеріали, які використовують для виготовлення виробів, готові вироби. Останні поділяють на групи технічного, господарського, побутового призначення, одяг тощо. Кожна група містить великий перелік підгруп і найменувань товарів. Основним показником, що впливає на якість текстильного матеріалу та готового виробу й на їх вартість, є якість волокнистого складу сировини, а саме якість волокон як продукту, виробу та якість волокнистого складу (співвідношення видів волокон у пряжі, що відрізняються за споживчими властивостями).

Завдяки таким унікальним споживчим властивостям натуральних волокон, як гігієнічність, повітропроникність, відсутність електризованості, матеріали та вироби з них користуються більшим попитом, ніж вироби з хімічних волокон (завдяки саме цим властивостям шкарпетки, білизна тощо, вироблені з натуральних матеріалів або матеріалів, у складі яких є невеликий відсоток хімічних волокон, мають кращу якість). Волокнистий склад виробів, які мають бути обов'язково сертифіковані (дитячий одяг, вата, марля, бинти), є нормативним показником, затвердженим нормативними документами, зокрема ДСТУ і СанПіН.

На різні групи текстильних товарів (бавовняні, лляні, вовняні, шовкові, трикотажні, неткані полотна) є свої окремі стандарти, де всі показники якості ділять на основні та спеціалізовані. За основними показниками контролюють якість тканини. До них відносять склад сировини (уміст волокон), товщину ниток (пряжі), щільність, ширину, масу, розривне навантаження, ступінь стійкості фарбування до різних фізико-хімічних впливів, зміна лінійних розмірів після мокрих обробок тканини. Спеціалізовані показники прописані в залежності від призначення тканини, наприклад для білизняних важливими є гігроскопічність, водотривкість, опірність до стирання та інше, для костюмних – естетичність, коефіцієнт незминалності та інше, для плащових – водостійкість тощо. Контроль якості текстильних матеріалів передбачає перевірку відповідності показників якості тканин вимогам нормативно-технічної документації. Визначення сортності текстильних товарів є одним із 25 основних операцій контролю їх якості.

Сорт – це градація текстильного матеріалу певного виду і призначення за одним або декількома показниками якості. Для усіх тканин, штучних виробів, нетканих полотен встановлені два сорти – 1-й і 2-й, а для шовкових тканин і штучного хутра – 1, 2 і 3-й. Матеріали 1-го сорту за показниками споживчих властивостей повинні відповідати технічним вимогам ОТУ (ТУ), і наявні дефекти (вади) зовнішнього вигляду можуть бути тільки незначними. Для матеріалів 2-го (3-го) сорту допускаються деякі відхилення від норм показників властивостей і наявність певної кількості дефектів зовнішнього вигляду.

Сортність текстильних матеріалів залежить також від наявності дефектів їх зовнішнього вигляду. Оскільки один і той же дефект неоднаковою мірою відбивається в зниженні якості матеріалів різного цільового призначення (наприклад, білизна псує зовнішній вигляд одяжних тканин та мало віддзеркалюється в ролі білизняних тканин), то дефекти текстильних матеріалів, крім вовняних тканин, оцінюють залежно від їх призначення. Тож у нормативних документах з метою визначення сортності передбачено розподіл матеріалів на групи за призначенням.

За походженням дефекти зовнішнього вигляду матеріалів ділять на сировинні, ткацтва (в'язання), обробки. Дефекти зовнішнього вигляду утворюються на різних стадіях виробничо-технологічного процесу виготовлення текстильних матеріалів.

Також дефекти розрізняють за розташуванням, а саме:

- поширені – дефекти по всьому полотну матеріала (наприклад, закошляченість внаслідок поганого обпалювання, засміченість, різні відтінки пряжі, блізни, зльоти тощо);

- місцеві – дефекти, розташовані на обмеженій ділянці (наприклад, пляма, діра, товста поперечна нитка тощо).

Грубі дефекти в сортних тканинах не допускаються і підлягають вирізу з кусня чи розрізом. До неприпустимих дефектів тканин відносять: сировинні – смуги від ниток різною товщини, кольору, забрудненого і олійного качка; ткацькі – зльоти, спуски, підплетини, порушення ткацького малюнка, прольоти качка, блізни у трьох нитках і більше; обробки – смуги від зупинки фарбувальної чи друкованої машини, затік фарби.

Особливо важливе значення має оцінка рівня якості нових текстильних виробів. У цьому випадку основний показник рівня якості – це відповідність призначенню цього виробу. Відповідно до призначення товару вибирають показники для оцінки його якості.

До додаткових, залежно від волокнистого складу, показників якості відносяться міцність на роздирання, стійкість до розсовування, обсипальність, міцність закріплення ворсу, стійкість до стирання, гігроскопічність, паро- і повітропроникність, жорсткість, незминальність, білизна тощо. Норми на загальні і додаткові показники якості встановлюються відповідно до призначення, умов експлуатації, виду сировини, будови, способу виробництва, основної і додаткової обробки матеріалу.

Про властивості матеріалів, з яких виготовлений виріб, виробник зобов'язаний попередити споживача шляхом нанесення символів догляду за матеріалами для одягу при маркуванні. Такі символи наносяться на виріб після того, як підприємство-виробник провело лабораторне випробування

на матеріали, використовувані для виготовлення конкретної моделі, конкретного виду виробу. Усі ці випробування передбачені діючою нормативно-технічною документацією, а затвердження нової моделі відбувається тільки при пред'явленні протоколів випробувань.

Окрім того, в Україні якість текстильної групи товарів повинна відповідати вимогам Державних санітарних норм та правил «Матеріали та вироби текстильні, шкіряні і хутрові. Основні гігієнічні вимоги» [3]. Документ підготовлений в рамках гармонізації вітчизняних стандартів зі стандартами Інтернаціональної Асоціації дослідження і випробувань у галузі екології текстилю, що працює під знаком ДКО-ТЕХ. Ці Державні санітарні норми та правила встановлюють медичні вимоги безпеки до матеріалів текстильних, шкіряних, хутрових та виробів з них. Виконання вимог даних норм та правил обов'язкове для підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, діяльність яких стосується виробництва та обігу текстильних матеріалів.

Отже, якість текстильних товарів – питання надзвичайно гостре і важливе. Тільки пильності, старанності і грамотності покупця під час вибору цього товару недостатньо, щоб захистити своє право на безпеку та якісну продукцію. У зв'язку з цим текстильні товари повинні відповідати вимогам та нормам, які передбачені державними стандартами України, та контролюватися державними органами ринкового нагляду, Держпродспоживслужбою тощо.

Перелік використаних джерел

1. ДСТУ 2925–94 Якість продукції. Оцінювання якості. Терміни та визначення. Держстандарт України, Київ, 1995. 28 с.
2. ДСТУ ISO 9000–2001 Системи управління якістю. Основні положення та словник. Держстандарт України, Київ, 2001. 27 с
3. Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Матеріали та вироби текстильні, шкіряні і хутрові. Основні гігієнічні вимоги»: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18.03.2016 р. № 208. Законодавство України: офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0086-131>

4. Керівні принципи Організації Об'єднаних Націй для захисту інтересів споживачів. URL: http://www.unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditccplpmisc2016d1_ru.pdf

5. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII (редакція від 01.08.2020). URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>

6. Словарь терминов и определений судебной товароведческой экспертизы : словарь / уклад. К. И. Рудакова, С. А. Коробова, А. А. Желавская, О. В. Ярославцева. Симферополь : КрымНИИСЭ, 2003. 128 с.

7. НДР «Методичні рекомендації з експертного дослідження текстильних товарів». ОНДІСЕ, 2016.

УДК 343.98

Солопова А. В.,

провідний судовий експерт лабораторії економічних досліджень
Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз
Міністерства юстиції України

СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В РАЗІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ

Подальший розвиток електронного документообігу приведе до необхідності проведення судово-економічних експертиз з використанням при дослідженні документів бухгалтерського обліку, фінансової та податкової звітності в електронному вигляді. Швидкі зміни на мировому рівні визначаються значним ростом використання в економічній сфері електронних документів. Відповідно експертна практика повинна переглянути питання щодо достовірності в якості об'єктів дослідження електронних документів при проведенні судово-економічних експертиз. Методологія дослідження судово-економічної експертизи – це єдина система, яка включає загальнонаукові економічні спеціальні методи, способи і прийоми.